

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

До захисту допустити:
Завідувач кафедри

(підпис)
(ПІБ завідувача кафедри)
«__» _____ 20__ р.

«Фактчекінг та дезінформація в Telegram-каналах»

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти освітньо-професійної
програми «Журналістика та
соціальна комунікація»

(назва освітньо-професійної програми)

Пугачової Тетяни Владиславівни

(прізвище, ім'я, по батькові

здобувача вищої освіти)

Науковий керівник:

Іванова Т.В. доктор педагогічних

наук, професор

(прізвище, ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

Рецензент:

Юричко Андрій Васильович

Кандидат філологічних наук,

асистент кафедри друкованих медіа

та історії журналістики

Навчально-наукового інституту

журналістики

КПУ імені Тараса Шевченка

(прізвище, ініціали, науковий ступінь, вчене звання, місце роботи)

Кваліфікаційна робота захищена

з оцінкою _____

Секретар ЕК _____

«____» 20__ р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. Актуальність теми	3
2. Мета та завдання дослідження	3
3. Об'єкт і предмет дослідження	4
4. Методи дослідження.	4
5. Наукова новизна та практична значущість.....	4
6. Структура роботи	5
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи фактчекінгу та дезінформації	6
1.1 Визначення фейку, маніпуляції та пропаганди	6
1.2 Види дезінформації	9
1.3 Особливості медіапростору Telegram	12
1.4 Поняття та методи фактчекінгу	16
РОЗДІЛ 2. Telegram-канали як середовище поширення дезінформації ..	19
2.1 Класифікація Telegram-каналів	19
2.2 Українські Telegram-канали: аудиторія та контент	22
2.3 Російські Telegram-канали як джерело дезінформації	25
2.4 Особливості подачі контенту в Telegram-каналах	28
РОЗДІЛ 3. Практичний аналіз фактчекінгу в Telegram	31
3.1 Вибір каналів та кейсів для дослідження (розширена версія)	31
3.2 Аналіз дезінформації.....	34
3.3 Методи фактчекінгу на практиці.....	47
3.4 Порівняльна таблиця результатів аналізу Telegram-каналів	53
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59

ВСТУП

1. Актуальність теми

У медіасередовищі нашої сучасності Telegram став однією з ключових платформ для отримання та поширення новин. Його швидке функціонування, незаперечна зручність і відсутність жорсткої модерації роблять його привабливим для широкої аудиторії, проте саме ці особливості сприяють масовому розповсюдженню дезінформації. Із активним розвитком цифрових медіа, а також наразі присутньої інформаційної війни в Україні, поширення фейкових новин у Telegram-каналах набуло критичного масштабу.

Проблеми дезінформації у Telegram спостерігаються у різних формах: маніпулятивні заголовки, неперевірені інсайди, фото- та відео-фейки, а також псевдоекспертні коментарі. Дезінформація, безперечно, впливає на суспільну думку, формує стереотипи та навіть створює паніку серед користувачів. Особливо це помітно у випадках політичних або соціально значущих подій. Тоді Telegram стає середовищем швидкого поширення новин, часто без належної перевірки фактів.

Ускладнення ситуації в Україні пояснюється ще й тим, що велика частина аудиторії покладається на Telegram як на основне джерело інформації. Це робить платформу особливо вразливою до впливу дезінформації та маніпулятивного контенту. Одночасно, фактчекінг, який є безпосередньо перевіркою інформації, стає важливим інструментом боротьби з фейками (MediaSapiens., 2025). Він дозволяє виявляти неправдиві повідомлення, оцінювати їх достовірність та надавати користувачам можливість критично оцінювати інформацію.

2. Мета та завдання дослідження

Метою даної бакалаврської роботи є дослідження особливостей поширення дезінформаційних даних в Telegram-каналах, а також аналіз методів фактчекінгу як інструменту її виявлення та спростування.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- визначити сутність поняття дезінформації та її основні види;
- дослідити поняття фактчекінгу та його роль у сучасному медіапросторі;
- проаналізувати особливості функціонування Telegram як платформи поширення інформації;
- охарактеризувати основні типи Telegram-каналів;
- здійснити аналіз прикладів дезінформації в українських та російських Telegram-каналах;
- визначити основні методи перевірки інформації на прикладі конкретних кейсів;
- узагальнити результати дослідження та сформулювати висновки.

3. Об'єкт і предмет дослідження

Об'єктом дослідження є процес поширення інформації в Telegram-каналах як сегменті сучасного цифрового медіапростору.

Предметом дослідження є дезінформація в Telegram-каналах, механізми її поширення та методи фактчекінгу як інструменту її виявлення та протидії.

4. Методи дослідження.

У роботі використано такі методи дослідження:

- аналіз і синтез
- контент-аналіз
- порівняльний метод
- кейс-стаді
- елементи дискурс-аналізу

5. Наукова новизна та практична значущість

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі дезінформації в Telegram-каналах з урахуванням сучасних умов розвитку

медіапростору та інформаційної війни. У роботі досліджено особливості поширення фейкових повідомлень у Telegram, а також визначено характерні ознаки маніпулятивного контенту.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів для підвищення рівня медіаграмотності аудиторії та розвитку навичок критичного мислення (Pew Research Center, 2024). Запропоновані підходи до перевірки інформації можуть бути корисними для журналістів, студентів та широкого кола користувачів соціальних мереж.

6. Структура роботи

Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У першому розділі розглянуто теоретичні основи дезінформації та фактчекінгу, а також визначено основні поняття та підходи до аналізу інформації.

У другому розділі проаналізовано Telegram-канали як середовище поширення інформації, охарактеризовано їх типи та особливості функціонування.

У третьому розділі здійснено практичний аналіз прикладів дезінформації в Telegram-каналах, а також розглянуто методи їх перевірки за допомогою фактчекінгу.

РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи фактчекінгу та дезінформації

1.1 Визначення фейку, маніпуляції та пропаганди

У сучасному інформаційному просторі проблема поширення недостовірної інформації набуває дедалі більшого значення. Розвиток цифрових технологій, соціальних мереж та онлайн-платформ суттєво трансформували способи отримання, створення та поширення інформації. З одного боку, це забезпечило безпрецедентний доступ до новин та знань, а з іншого – створило сприятливі умови для стрімкого поширення фейків, маніпуляцій та пропаганди. Висока швидкість передачі інформації, відсутність жорсткої модерації на багатьох платформах, а також зниження ролі традиційних медіа як «фільтрів» інформації призводять до того, що користувачі часто стикаються з неперевіраним або викривленим контентом.

Особливо гостро тема дезінформації проявляється в умовах політичного дисбаланса, військових конфліктів та глобальних криз, коли інформація використовується не лише як засіб інформування, але й як інструмент впливу. У таких умовах дезінформація стає складовою гібридних загроз, спрямованих на дестабілізацію суспільства, формування недовіри до державних інституцій та маніпулювання громадською думкою (Wardle C., 2020). Внаслідок цього виникає серйозна загроза формуванню спотвореного уявлення про реальні події та процеси, що може впливати як на індивідуальний рівень сприйняття, так і на колективні рішення суспільства.

У ситуації коли інформації стає занадто багато людям часто не достає часу або навичок для перевірки матеріалів які вони отримують. Це стимулює некритичне сприйняття інформації та її подальше поширення без перевірки. Саме через це особливого значення набуває розвиток критичного мислення, медіаграмотності та навичок фактчекінгу, які дозволяють не лише виявляти недостовірну інформацію, але й розуміти механізми її створення та впливу.

Щоб глибше зрозуміти сутність дезінформації треба із чіткістю визначити основні поняття, пов'язані з цим явищем, зокрема такі як «фейк»,

«маніпуляція» та «пропаганда». Хоча ці поняття часто використовуються як синоніми в повсякденному мовленні, у науковому контексті вони мають різні значення та функції.

Під «фейком» (від англ. fake – підробка) зазвичай розуміють свідомо неправдиву або викривлену інформацію, яка подається як достовірна. Основною метою фейків є введення аудиторії в оману, формування хибного уявлення про події або явища, а також вплив на суспільну думку. Фейкові повідомлення можуть мати різні форми: текстові новини, фотографії, відеоматеріали або навіть аудіозаписи. Важливою особливістю фейків є їхня здатність маскуватися під реальні новини, що ускладнює їх розпізнавання.

Сучасні фейки часто створюються з використанням технологій сучасності, включаючи редагування зображень, монтаж відео та навіть використання штучного інтелекту. Наприклад, поширення фото з місця події, де показана нібито пожежа в школі, хоча насправді цей кадр був зроблений на іншому об'єкті або в інший час, є класичним прикладом фейку. Також поширеними є випадки, коли старі новини або матеріали повторно використовуються для ілюстрації нових подій, що створює хибне уявлення про актуальність інформації.

Маніпуляція є більш складною та не завжди передбаченою формою інформаційного впливу, оскільки вона не завжди містить у собі повністю неправдиву інформацію. Маніпулятивний контент часто базується на реальних фактах, однак подається у викривленому вигляді, з акцентом на окремих деталях або з використанням емоційно забарвленої лексики. Основною метою маніпуляції є вплив на сприйняття інформації аудиторією та формування певної позиції без прямого нав'язування.

До основних прийомів маніпуляції належать вибіркове подання фактів, перебільшення або применшення значення подій, використання узагальнень, створення хибних причинно-наслідкових зв'язків, а також апеляція до емоцій. Наприклад, новина про економічне зростання країни може подаватися таким

чином, що на перший план виносяться лише позитивні показники, тоді як негативні аспекти, такі як інфляція або зростання цін, замовчуються. У результаті аудиторія отримує неповну картину, що впливає на її оцінку ситуації.

Щодо пропаганди, зазвичай вона є більш масштабним і системним явищем, яке передбачає цілеспрямоване поширення інформації з метою формування певних ідеологічних установок, переконань або моделей поведінки. Вона може включати як правдиву, так і неправдиву інформацію, а також активно використовує маніпулятивні техніки для досягнення своїх цілей. На відміну від окремих фейків або маніпуляцій, пропаганда має довготривалий характер і спрямована на систематичний вплив на аудиторію.

У сучасних умовах пропаганда активно реалізується через цифрові платформи, зокрема Telegram, YouTube, Facebook та інші соціальні мережі. Це забезпечує можливість швидко охоплювати широку аудиторію, адаптувати повідомлення під різні цільові групи та забезпечувати їх повторюваність, що підсилює ефект впливу. Прикладом можуть бути інформаційні кампанії, спрямовані на підтримку певної політичної позиції або дискредитацію опонентів, де використовуються як факти, так і їх інтерпретації.

Треба зауважити, що фейки, маніпуляції та пропаганда часто взаємодіють між собою, утворюючи складні інформаційні конструкції. Наприклад, окремий фейк може бути використаний як елемент ширшої пропагандистської кампанії, а маніпулятивні прийоми – для підсилення його впливу. Така взаємодія ускладнює процес виявлення дезінформації та вимагає застосування комплексних методів аналізу.

Саме так, фейки, маніпуляції та пропаганда є взаємопов'язаними елементами дезінформації, які використовуються для впливу на суспільну свідомість. Їх чітке розмежування дозволяє більш ефективно здійснювати аналіз інформаційного контенту, виявляти приховані механізми впливу та застосовувати відповідні методи фактчекінгу.

Попри це, важливим аспектом є формування критичного ставлення до джерел інформації. Це передбачає оцінку їхньої надійності, перевірку фактів через незалежні ресурси, а також розуміння контексту подання інформації. Усвідомлення психологічних механізмів впливу, таких як апеляція до емоцій, ефект авторитету або соціальне підтвердження, також сприяє більш усвідомленому сприйняттю інформації.

Підсумувати можна тим, що в умовах цифрової епохи знання про дезінформацію, її форми та методи поширення стає не лише академічною необхідністю, але й важливим інструментом захисту від маніпуляцій. Розвиток медіаграмотності та навичок фактчекінгу сприяє формуванню більш критично мислячого, інформованого та відповідального суспільства, здатного ефективно протидіяти інформаційним загрозам.

1.2 Види дезінформації

Дезінформація є складним явищем сучасного медіапростору, яке має різноманітні форми прояву, що значно ускладнює її виявлення, аналіз і протидію. В умовах цифровізації комунікацій та стрімкого розвитку соціальних мереж дезінформація перестає бути лише сукупністю окремих неправдивих повідомлень і набуває системного характеру. Вона може поширюватися як у вигляді повністю вигаданого контенту, так і через частково правдиву інформацію, подану у викривленому або маніпулятивному контексті. Саме тому для глибшого розуміння цього явища доцільно розглянути основні види дезінформації, які найчастіше зустрічаються у сучасному цифровому середовищі, зокрема в Telegram-каналах.

Повністю фейкова інформація є одним із найбільш очевидних і водночас поширених видів дезінформації. Така інформація це вигадані повідомлення, що не мають жодного підтвердження в реальності та створюються з метою введення аудиторії в оману. Такі повідомлення можуть включати вигадані факти, неіснуючі події, сфабриковані цитати або неправдиві заяви публічних осіб (Bradshaw S., 2021). Характерною особливістю цього виду дезінформації

є його сенсаційність та емоційна насиченість, що сприяє швидкому поширенню серед користувачів. Часто фейкові новини оформлюються у вигляді термінових повідомлень або «ексклюзивів», що додатково підсилює їхню привабливість для аудиторії.

Іншим важливим видом є маніпулятивна інформація, яка відрізняється більш складною структурою та менш очевидною неправдивістю. Вона базується на реальних фактах, не як фейки, але подається вибірково або з навмисним викривленням змісту. У таких повідомленнях акцент робиться на окремих деталях, які підсилюють певну позицію або наратив, тоді як інша важлива інформація замовчується або ігнорується. Найтипівіші прийоми маніпуляції являють собою перебільшення, генералізація, виривання фактів із контексту, а також створення хибних причинно-наслідкових зв'язків. У результаті аудиторія отримує спотворене уявлення про подію, навіть якщо формально наведені факти є правдивими.

Можна відокремити групу дезінформації, що базується на використанні сумнівних або неправдивих джерел. У таких випадках повідомлення супроводжуються формулюваннями на кшталт «за словами експертів», «джерела повідомляють», «за інформацією зсередини», однак конкретні джерела не зазначаються або є неможливими для перевірки. Це створює ілюзію достовірності та підвищує рівень довіри до інформації, хоча фактично вона не має підтвердження. Такий вид дезінформації є особливо поширеним у Telegram, де анонімність каналів дозволяє уникати відповідальності за поширення неперевірених даних.

Ваговим видом також є візуальна дезінформація, яка включає використання фото- та відеоматеріалів із метою введення аудиторії в оману. У цьому випадку зображення можуть бути як повністю зміненими (наприклад, за допомогою редагування або монтажу), так і справжніми, але використаними поза контекстом. Наприклад, фотографія, зроблена під час однієї події, може подаватися як ілюстрація до зовсім іншої ситуації. У сучасних умовах

розвиток технологій, зокрема штучного інтелекту, сприяє появі нових форм дезінформації у формі фото та відео, таких як дипфейки, які є особливо складними для розпізнавання.

Окремо варто зосередити увагу на емоційно забарвлену дезінформацію, яка завжди набуває поширення через апелювання до почуттів аудиторії, зокрема страху, гніву, обурення або співчуття. Такий контент часто супроводжується гучними заголовками, знаками оклику, а також використанням лексики з яскраво вираженим емоційним навантаженням. Основною метою є не лише інформування, але й виклик певної емоційної реакції, яка знижує рівень критичного мислення та стимулює користувачів до швидкого поширення інформації без її перевірки. Саме цей вид дезінформації найчастіше стає вірусним і набуває широкого розповсюдження.

Крім того, варто виділити так звану контекстуальну дезінформацію, яка полягає у викривленні значення інформації через зміну контексту її подання. У цьому випадку факти можуть бути правдивими, однак їх інтерпретація змінюється таким чином, що аудиторія робить неправильні висновки. Наприклад, статистичні дані можуть подаватися без урахування часових рамок або додаткових факторів, що призводить до спотвореного розуміння ситуації.

Ще одним різновидом є сатирична або пародійна дезінформація, яка спочатку створюється як гумористичний контент, але може сприйматися аудиторією як правдива інформація. У цифровому середовищі такі повідомлення часто виходять за межі початкового контексту та починають поширюватися як реальні новини, що створює додаткові ризики дезінформації. Особливістю цього типу контенту є його здатність до швидкої втрати початкового комічного або сатиричного контексту в умовах цифрового поширення. У результаті аудиторія, яка не має доступу до першоджерела або не перевіряє його, може сприймати такі повідомлення як достовірні новини. Це призводить до трансформації гумористичного матеріалу в елемент дезінформаційного простору.

Важливо зазначити, що в реальному інформаційному просторі зазначені види дезінформації рідко існують у «чистому» вигляді. Найчастіше вони поєднуються між собою, утворюючи складні гібридні форми. Наприклад, маніпулятивний текст може супроводжуватися візуальною дезінформацією та підкріплюватися посиланням на сумнівні джерела. Така комбінація значно підсилює вплив на аудиторію та ускладнює процес виявлення недостовірної інформації.

У висновку можна сказати, дезінформація має багатогранний характер і може набувати різних форм залежно від способу подачі, цілей та інструментів поширення. Розуміння основних видів дезінформації є важливим етапом для подальшого аналізу інформаційного контенту, оскільки дозволяє ідентифікувати потенційно маніпулятивні повідомлення та застосовувати відповідні методи фактчекінгу. У свою чергу, це сприяє підвищенню рівня медіаграмотності та формуванню більш критичного ставлення до інформації в умовах сучасного цифрового середовища.

1.3 Особливості медіапростору Telegram

Telegram вирізняється низкою особливостей, які впливають на поширення інформації. Вони безпосередньо впливають на процес створення, поширення та сприйняття інформації. Завдяки своїй функціональності та відносній незалежності від зовнішнього контролю він став одним із найважливіших інструментів комунікації у сучасному медіапросторі. Водночас саме ці характеристики створюють сприятливі умови для поширення дезінформації, що робить Telegram важливим об'єктом дослідження у сфері фактчекінгу, медіаграмотності та аналізу інформаційного впливу на населення.

Однією з ключових характеристик Telegram є анонімність користувачів та адміністраторів каналів. Платформа дозволяє створювати канали та групи без обов'язкового розкриття особистих даних, що значно ускладнює ідентифікацію авторів контенту. З одного боку, це забезпечує свободу

висловлювання та захист приватності, що особливо цінно у країнах із обмеженою свободою слова або під час критичних політичних ситуацій. З іншого – така анонімність знижує рівень відповідальності за поширювану інформацію, створюючи умови для публікації неперевіраних або навмисно неправдивих повідомлень без ризику юридичних чи репутаційних наслідків. Саме анонімність часто стає інструментом поширення фейків, маніпуляцій та пропаганди, оскільки автори знають, що їх важко або неможливо ідентифікувати.

Не менш важливою особливістю є висока швидкість поширення інформації. Telegram дозволяє миттєво доставляти повідомлення великій кількості підписників, що може сягати сотень тисяч або навіть мільйонів користувачів. (IREX, 2022) Завдяки функціям пересилання повідомлень та репостів інформація швидко виходить за межі одного каналу і поширюється у ширшому медіапросторі. У таких умовах навіть неперевірена або частково достовірна інформація може набувати вірусного характеру, що значно ускладнює її спростування. Наприклад, повідомлення про надзвичайні події або політичні скандали часто швидко розповсюджуються без перевірки джерел, і користувачі сприймають їх як правдиві, спираючись на кількість пересилань та активність у коментарях.

Серед характерних рис Telegram варто відзначити мінімальний контроль за контентом з боку платформи. На відміну від багатьох соціальних мереж, Telegram не здійснює систематичний контроль за змістом усіх публікацій. Адміністратори каналів мають практично повну свободу у виборі тематики, стилю та формату подачі інформації. Це сприяє різноманітності контенту та розвитку альтернативних медіа, проте водночас створює умови для поширення маніпулятивних або відверто неправдивих матеріалів, які могли б бути обмежені або видалені на інших платформах. Така свобода особливо актуальна для політичних або анонімних каналів, де поширюються заяви, фотографії або відео без перевірки фактів та з метою формування певного суспільного наративу.

Особливу роль у функціонуванні Telegram відіграє аудиторія платформи. Telegram охоплює широкий спектр користувачів, які відрізняються за віком, рівнем освіти, професійною діяльністю та медіаграмотністю. Значна частина аудиторії використовує Telegram як основне джерело новин та оперативної інформації, що підвищує вплив контенту на формування суспільної думки. Паралельно із цим, швидкий формат споживання інформації знижує рівень її критичного осмислення: користувачі часто не перевіряють джерела, не аналізують контекст повідомлень і сприймають їх фрагментарно. Це забезпечує сприятливе середовище для маніпуляцій, адже емоційно забарвлені або спрощені медіаповідомлення сприймаються швидше й легше, ніж довгі аналітичні тексти.

У межах Telegram сформувалася різноманітна система каналів, які відрізняються за змістом, функціями та ступенем довіри аудиторії. Серед них виділяють:

- Новинні канали, які орієнтовані на оперативне висвітлення подій;
- Політичні канали, що формують громадську думку та позицію підписників;
- Анонімні та інсайдерські канали, які створюють ефект ексклюзивності та часто поширюють неперевірену або частково достовірну інформацію;
- Розважальні та тематичні канали, які можуть включати меми, відео та гумористичний контент, що, втім, також може містити приховані елементи пропаганди або маніпуляції.

Важливу роль відіграє формат подачі інформації в Telegram. Більшість повідомлень короткі та лаконічні, часто супроводжуються фото, відео, графіками або іншими візуальними елементами. Такий формат сприяє швидкому сприйняттю, проте водночас може призводити до спрощення змісту та втрати важливого контексту. В результаті інформація сприймається

фрагментарно, що створює додаткові можливості для інформативних маніпуляцій, оскільки аудиторія отримує обмежену частину фактів та емоційне забарвлення, яке чинить вплив на її сприйняття.

Telegram також дозволяє редагувати та видаляти повідомлення після їх публікації. У адміністраторів є дозвіл на зміну або повне видалення контенту без збереження історії змін. Це може використовуватися як для виправлення помилок, так і для приховування недостовірної інформації або зміни сенсу вже поширеного матеріалу. Така функціональність ускладнює процес фактчекінгу, оскільки первинний варіант повідомлення може бути недоступним для аналізу, а аудиторія може не помітити, що зміст був змінений.

Крім того, алгоритми поширення та механізми взаємодії користувачів у Telegram мають свої особливості. Наприклад, пересилання повідомлень створює ефект «довіри через кількість». Коментарі, реакції та обговорення в групах або під постами підсилюють емоційний вплив та можуть створювати масовий ефект конформізму, коли аудиторія схильна погоджуватися з більшістю, навіть не перевіряючи фактів.

Підсумовуючи викладене, Telegram поєднує у собі такі фактори:

1. Анонімність авторів та адміністраторів каналів;
2. Висока швидкість поширення інформації та можливість вірусного розповсюдження;
3. Відсутність централізованої модерації та цензури, що створює свободу та ризики одночасно;
4. Різноманітна та широка аудиторія, яка активно споживає новини і формує суспільну думку;
5. Різноманітність типів каналів та форматів подачі контенту;
6. Можливість редагування та видалення повідомлень, що ускладнює перевірку та аналіз інформації;

7. Психологічні механізми сприйняття та емоційного впливу, пов'язані з пересиланням, реакціями та ефектом масовості.

Саме ці особливості пояснюють, чому Telegram так часто стає середовищем поширення дезінформації та потребує ретельної перевірки контенту за допомогою фактчекінгу. Тільки усвідомлюючи специфіку Telegram, можна адекватно оцінювати достовірність інформації, розпізнавати маніпулятивні прийоми та формувати критичне ставлення до контенту, що споживається у сучасному медіапросторі.

1.4 Поняття та методи фактчекінгу

Під фактчекінгом розуміють системний процес перевірки інформації з використанням верифікаційних методів. Метою є виявлення неправдивих повідомлень, маніпуляцій та дезінформації. У сучасному медіапросторі, де швидкість поширення новин часто перевищує можливості їх оперативної перевірки, фактчекінг набуває особливого значення. Він виступає не лише інструментом професійної журналістики, але й важливим компонентом медіаграмотності, що дозволяє користувачам критично розцінювати отриману інформацію.

Потреба у фактчекінгу зростає разом із кількістю інформації, об'єми якої також щохвилини збільшуються у цифровому просторі. Соціальні мережі та месенджери, зокрема Telegram, створюють умови для миттєвого поширення контенту, який не завжди проходить попередню перевірку. У таких умовах навіть незначна помилка або викривлення фактів може швидко трансформуватися у масове поширення дезінформації. Саме тому використання системних методів перевірки інформації є необхідною умовою забезпечення її достовірності.

У практиці фактчекінгу використовується кілька основних методів перевірки інформації, однак переважаючим є поділ залежно від об'єкта перевірки. До основних груп методів належать перевірка джерел інформації,

перевірка фактів та контенту, верифікація візуальних матеріалів, лінгвістичний аналіз та порівняльний аналіз.

Перевірка джерел інформації є одним із базових етапів фактчекінгу. Вона передбачає оцінку авторитетності, надійності та репутації джерела, з якого походить інформація. Важливим аспектом є визначення того, чи має джерело підтверджену історію достовірних публікацій, чи воно є анонімним або маловідомим. Крім того, здійснюється порівняння повідомлення з інформацією з інших авторитетних медіа. Якщо новина підтверджується кількома незалежними джерелами, рівень її достовірності зростає. У випадку Telegram-каналів особливу увагу слід звертати на анонімність, відсутність чітко визначених авторів та частоту публікації непідтверджених даних.

Наступним важливим методом є перевірка фактів та контенту. Вона включає пошук первинних джерел інформації, аналіз фактичних даних, а також перевірку відповідності повідомлення реальним подіям. Особливу увагу приділяють деталям: датам, місцям, іменам, цифрам. Часто саме невідповідність у таких деталях дозволяє виявити фейк або маніпуляцію. Важливу роль відіграє також звернення до офіційних джерел – заяв державних органів, міжнародних організацій або перевірених медіа.

Важливим напрямом фактчекінгу є перевірка фото- та відеоматеріалів. У сучасному інформаційному просторі візуальний контент є одним із найефективніших інструментів впливу на аудиторію, що робить його частим об'єктом маніпуляцій. Для перевірки зображень використовуються спеціальні онлайн-сервіси, такі як Google Reverse Image Search або TinEye, які дозволяють знайти оригінальне джерело зображення або визначити, чи використовувалося воно раніше в іншому фоні подій. Крім того, аналізу підлягають метадані файлів, а також візуальні деталі, що можуть свідчити про монтаж або редагування.

Лінгвістичний та семантичний аналіз також є важливим інструментом фактчекінгу. Він передбачає дослідження мовних особливостей тексту,

зокрема використання емоційно забарвленої лексики, гучних заголовків, маніпулятивних формулювань та повторюваних шаблонів. Такі елементи часто використовуються для впливу на емоції аудиторії та зниження рівня критичного сприйняття інформації. Аналіз тональності повідомлення дозволяє визначити, чи має воно нейтральний, інформативний характер, чи спрямоване на формування певної позиції.

Порівняльний аналіз полягає у зіставленні інформації з різних джерел для виявлення суперечностей або невідповідностей. Цей метод дозволяє не лише перевірити достовірність повідомлення, але й простежити, як саме воно поширюється в інформаційному просторі. Зокрема, можна проаналізувати, як одна і та сама новина подається у різних Telegram-каналах, чи змінюється її зміст та які елементи додаються або опускаються. Такий підхід дає змогу виявити ознаки маніпуляції та визначити джерело дезінформації.

Перевірка інформації в телеграм має свої особливості, які пов'язані з функціонуванням платформи. Анонімність каналів, висока швидкість поширення інформації та різноманітність форматів контенту (текст, фото, відео, аудіо) ускладнюють процес перевірки. Крім того, можливість редагування або видалення повідомлень створює додаткові труднощі для аналізу, оскільки первинна інформація може змінюватися після публікації.

Окремої уваги заслуговують саме механізми поширення дезінформації в Telegram. До них належать швидке репостування повідомлень між каналами, використання анонімних джерел, емоційно забарвлені заголовки, апеляція до авторитетних джерел без належного підтвердження, а також поширення інформації через мережі взаємопов'язаних каналів. Завдяки високій швидкості обміну інформацією такі механізми дозволяють дезінформаційним повідомленням швидко охоплювати широку аудиторію та ускладнюють їхню перевірку.

Тому для перевірки інформації в Telegram зазвичай недостатньо одного методу. Найкращого результату можна досягти, використовуючи кілька

способів перевірки водночас. Лише системний аналіз дозволяє об'єктивно оцінити достовірність інформації та мінімізувати вплив дезінформації на аудиторію.

В Україні перевіркою інформації також займаються спеціалізовані фактчекінгові проєкти. Зокрема, такі проєкти, як StopFake та VoxCheck, здійснюють перевірку новин, публічних заяв та інформаційних повідомлень. Вони аналізують джерела інформації, перевіряють факти та публікують результати досліджень у відкритому доступі. Використання таких ресурсів дозволяє не лише підвищити якість перевірки інформації, але й сприяє формуванню культури критичного мислення серед користувачів.

Отже, фактчекінг є важливим інструментом протидії дезінформації в сучасному інформаційному середовищі. Його ефективність залежить від системного застосування різних методів перевірки та здатності користувачів критично оцінювати отриману інформацію.

Теоретичні положення, розглянуті в цьому розділі, є основою для подальшого аналізу Telegram-каналів. Для більш глибокого розуміння механізмів поширення дезінформації доцільно звернутися до дослідження Telegram-каналів як одного з ключових середовищ сучасного медіапростору. У наступному розділі буде досліджено особливості їхнього контенту та розглянуто приклади перевірки інформації на практиці.

РОЗДІЛ 2. Telegram-канали як середовище поширення дезінформації

2.1 Класифікація Telegram-каналів

Telegram-канали наразі активно використовуються для поширення новин, а також аналітичного та розважального контенту. Завдяки своїй доступності, простоті використання та відсутності жорсткої модерації Telegram став однією з найпопулярніших платформ для отримання інформації. Водночас різноманітність каналів за їхнім змістом, цілями та способом подачі інформації значно ускладнює процес оцінки достовірності повідомлень і потребує їх систематизації.

Розподіл Telegram-каналів на типи дозволяє легше і краще зрозуміти наше інформаційне середовище. Залежно від змісту та функцій можна виділити кілька основних типів каналів: новинні, політичні, анонімні та інсайдерські.

До першої групи належать новинні канали, які спеціалізуються на оперативному інформуванні аудиторії про актуальні події. Їхній пріоритет – оперативність подачі інформації. Однак саме ця швидкість часто стає причиною поширення неперевіраних або частково достовірних даних, оскільки канали прагнуть першими повідомити новину. У таких каналах зазвичай використовуються короткі повідомлення, яскраві або емоційні заголовки, а також візуальні елементи, що сприяє швидкому залученню уваги користувачів. Водночас спрощування подачі інформації може призводити до втрати контексту та появи маніпуляцій.

Політичні канали часто подають інформацію через призму певної позиції, висвітлюючи діяльність політичних осіб та міжнародних відносин зі своєї точки зору. Таке вираження ідеологічних позицій безпосередньо впливає на спосіб подачі інформації. У таких каналах нерідко використовуються маніпулятивні прийоми, зокрема вибіркове висвітлення фактів, акцентування на окремих деталях або використання емоційно забарвленої лексики. У деяких випадках політичні канали можуть виступати інструментом пропаганди, спрямованої на формування певних переконань або підтримку конкретних політичних сил.

Окрему категорію становлять анонімні канали, які не розкривають інформацію про своїх авторів або адміністраторів. Анонімність є однією з ключових особливостей Telegram, що дозволяє створювати канали без прив'язки до конкретної особи чи організації. З одного боку, це забезпечує свободу слова, однак з іншого – значно ускладнює контроль за достовірністю інформації. Анонімні канали можуть поширювати як достовірну, так і не достовірну інформацію, не несучи за це прямої відповідальності. Саме тому вони часто стають джерелом дезінформації, маніпуляцій та непідтверджених інсайдів.

Інсайдерські канали орієнтовані на поширення інформації, яка позиціонується як отримана з неофіційних або закритих джерел. Такий контент викликає підвищений інтерес аудиторії, оскільки створює ефект ексклюзивності та доступу до «прихованої» інформації. Проте саме ця особливість робить інсайдерські канали особливо вразливими до поширення дезінформації. Повідомлення часто не мають підтвердження, не супроводжуються посиланнями на джерела або містять типові формулювання на кшталт «джерела повідомляють». У результаті перевірка такої інформації стає складною або навіть неможливою.

Натомість метою розважальних каналів є створення легкого, емоційного або вірусного контенту для залучення та утримання аудиторії. На відміну від новинних чи політичних каналів, вони не орієнтовані на оперативне інформування або аналітику подій. Хоча очевидно, що розважальний контент також може ставати джерелом дезінформації, оскільки інформація часто подається у спрощеній, гіперболізованій або жартівливій формі без перевірки достовірності. У результаті такі повідомлення можуть сприйматися аудиторією серйозно, особливо у випадках їх подальшого поширення за межі початкового контексту.

У реальному інформаційному просторі ці категорії часто перетинаються. Наприклад, новинні канали можуть публікувати інсайдерську інформацію, а

політичні – використовувати анонімність для розповсюдження певних наративів. Така гібридність ще більше ускладнює процес класифікації та потребує комплексного підходу до аналізу контенту.

Тож, Telegram-канали класифікуються на кілька основних типів залежно від їхнього змісту та способу подачі інформації. Узагальнюючи, виділяють новинні канали, які оперативно інформують про події; політичні, що висвітлюють діяльність влади та формують певні ідеологічні наративи; інсайдерські, які публікують нібито закриту або неофіційну інформацію з посиланням на анонімні джерела; а також розважальні канали, орієнтовані на легкий контент і залучення аудиторії. Кожен із цих типів має свої особливості подачі інформації та різний рівень ризику поширення дезінформації.

Класифікація Telegram-каналів допомагає зрозуміти, як саме формується інформаційне середовище та де виникають ризики дезінформації. Різні типи каналів мають свої особливості подачі інформації, рівень достовірності та ступінь впливу на аудиторію. Урахування цих характеристик є необхідною умовою для ефективного здійснення фактчекінгу та аналізу інформаційного контенту.

2.2 Українські Telegram-канали: аудиторія та контент

Український сегмент Telegram упродовж останніх років зазнав стрімкого розвитку та трансформації, перетворившись на один із ключових каналів поширення інформації. Особливо інтенсивне зростання популярності цієї платформи спостерігається в умовах політичної нестабільності, інформаційної напруги та повномасштабної війни, коли потреба суспільства в оперативному доступі до новин значно зросла. У таких умовах Telegram-канали стали не лише альтернативою традиційним засобам масової інформації, а й у багатьох випадках – основним джерелом отримання новин для значної частини населення.

Завдяки своїм технічним особливостям, таким як миттєве поширення повідомлень, можливість охоплення великої аудиторії та відсутність жорстких

обмежень щодо контенту, Telegram забезпечує високу швидкість циркуляції інформації (Ліга.net., 2025). Канали публікують новини значно швидше, ніж традиційні медіа. Водночас така швидкість часто досягається за рахунок зниження рівня перевірки інформації, що створює передумови для поширення неперевіраних або неточних даних.

Серед найпопулярніших українських Telegram-каналів можна виокремити такі, як «Труха Україна», «Україна Online» та «Інсайдер UA». Вибір зазначених Telegram-каналів здійснено на основі кількох критеріїв: кількості підписників, високої частоти публікацій та рівня цитованості в українському медіапросторі (TGStat, 2026). Для них також характерна взаємодія з аудиторією. Дані канали формують інформаційний порядок денний, впливають на сприйняття подій та виступають важливими елементами сучасної медіасистеми. Їхній контент охоплює широкий спектр тем – від оперативних новин і політичних подій до соціальних проблем і міжнародних процесів.

Аудиторія українських Telegram-каналів є неоднорідною та включає користувачів різного віку, рівня освіти, соціального статусу та медіаграмотності. Особливо активною є молодша аудиторія, яка віддає перевагу швидким, лаконічним і візуально насиченим форматам подачі інформації. Для багатьох користувачів Telegram стає зручним інструментом отримання новин у режимі реального часу, що сприяє формуванню звички споживати інформацію без додаткової перевірки.

Важливою характеристикою є також рівень довіри до Telegram-каналів. Багато користувачів сприймають інформацію, отриману з цієї платформи, як достовірну, особливо якщо канал має велику аудиторію або активно посилається на відомі джерела. Проте така довіра не завжди є обґрунтованою, оскільки відсутність чітких стандартів журналістики та редакційного контролю створює ризик поширення маніпулятивного контенту.

Контент українських Telegram-каналів має низку характерних особливостей, які безпосередньо впливають на його сприйняття аудиторією. Передусім це оперативність публікацій: інформація з'являється практично одразу після виникнення інформаційного приводу. У результаті формується середовище постійного оновлення новин, де користувачі отримують інформацію швидко, але не завжди належним чином перевірену (Міністерство культури України, 2026). У гонитві за першістю канали можуть публікувати попередні або непідтверджені дані, які згодом уточнюються або змінюються.

Ще однією важливою рисою є формат подачі інформації. Більшість повідомлень є короткими та структурованими таким чином, щоб максимально швидко привернути увагу користувача. Використовуються яскраві заголовки, емодзі, виділення ключових слів, а також візуальні елементи у вигляді фото чи відео. Такий формат сприяє швидкому сприйняттю, однак часто призводить до спрощення складних тем і втрати контексту. У результаті аудиторія отримує фрагментарну інформацію, яка може бути недостатньою для формування об'єктивного уявлення про події.

Суттєвим фактором є також використання емоційного впливу. Telegram-канали активно застосовують мовні засоби, що апелюють до емоцій користувачів, зокрема страху, тривоги, обурення або співчуття. Це досягається за рахунок використання експресивної лексики, знаків оклику, гучних формулювань та драматизації подій. Такий підхід підвищує рівень залученості аудиторії, однак водночас, на жаль, знижує здатність до критичного аналізу інформації.

Окрему увагу слід приділити використанню анонімних або неперевіраних джерел. У багатьох випадках інформація подається з посиланням на невизначені джерела. Формулювання на кшталт «за інформацією джерел», «повідомляють інсайдери» або «стало відомо» є типовими для такого контенту. Водночас відсутність конкретизації джерел

унеможливилює їх перевірку, що значно підвищує ризик поширення недостовірної інформації.

Ще однією особливістю є технічна можливість редагування та видалення повідомлень. Telegram надає адміністраторам каналів змогу змінювати зміст публікацій після їх розміщення або повністю їх видаляти без збереження історії змін. Тобто первинна версія повідомлення може бути недоступною.

Крім того, у контенті українських Telegram-каналів нерідко присутні елементи прихованої реклами або замовних матеріалів. Такі публікації можуть не мати відповідного маркування, що вводить аудиторію в оману щодо їхнього характеру. У поєднанні з високим рівнем довіри до каналу це створює додаткові ризики впливу на громадську думку та поведінку користувачів.

Таким чином, українські Telegram-канали являють собою складне та багатовимірне інформаційне середовище, яке поєднує високу швидкість поширення інформації, значну аудиторію та специфічні особливості подачі контенту. З одного боку, вони виконують важливу функцію оперативного інформування суспільства, а з іншого – створюють сприятливі умови для поширення дезінформації та маніпуляцій. Саме тому їх детальний аналіз є необхідним для розуміння сучасних інформаційних процесів і розробки ефективних підходів до фактчекінгу.

2.3 Російські Telegram-канали як джерело дезінформації

Російські Telegram-канали відіграють значну роль у сучасному інформаційному просторі, особливо в контексті поширення дезінформації та інформаційного впливу. Упродовж останніх років вони перетворилися на важливий інструмент формування суспільної думки, який активно використовується в межах інформаційного протистояння. Особливого значення це набуло в умовах військових дій, коли інформація стає не лише засобом комунікації, а й інструментом впливу на масову свідомість.

Серед найбільш відомих російських Telegram-каналів, що поширюють новинний та політичний контент, можна виділити РІА Новости та Readovka. Ці канали мають значну аудиторію та високий рівень охоплення, що дозволяє їм швидко поширювати інформацію серед великої кількості користувачів. Водночас їхній контент часто має ознаки пропаганди, оскільки подається з урахуванням певних політичних інтересів і супроводжується маніпулятивними елементами.

Для російських Telegram-каналів характерне системне використання пропагандистських наративів. Інформація подається таким чином, щоб сформувати у аудиторії певне уявлення про події, яке відповідає офіційній або неофіційній позиції держави. Це проявляється у вибіркового висвітленні фактів, замовуванні окремих аспектів подій або навмисному акценті на деталях, що викликають емоційну реакцію. У результаті формується викривлена картина реальності, яка сприймається аудиторією як достовірна.

Також варто відзначити використання маніпулятивних технологій. До них належать емоційно забарвлена лексика, гучні та провокативні заголовки, а також створення ефекту терміновості повідомлень. Часто інформація подається у форматі коротких повідомлень, що не містять достатнього контексту для її повного розуміння.

Окрему увагу в межах аналізу російських Telegram-каналів слід звернути на специфіку конструювання фейкових повідомлень, де дезінформація часто подається у формі напівреальних новин. Замість повністю вигаданих подій використовується поєднання окремих правдивих елементів із домислами або зміненими акцентами, що ускладнює їх виявлення під час поверхневої звірки. Характерною є також активна апеляція до «анонімних джерел» та розмитих формулювань, які створюють ефект внутрішньої обізнаності, але фактично не містять перевіреної інформації.

Окрім текстових маніпуляцій, у таких каналах часто застосовується візуальна риторика, де фото- та відеоматеріали використовуються не стільки

як доказ, скільки як емоційний інструмент впливу. Візуальний контент нерідко подається без чіткої прив'язки до часу та місця події, що дозволяє використовувати архівні або сторонні матеріали для ілюстрації актуальних новин. У результаті формується викривлений інформаційний контекст, у якому візуальні елементи підсилюють наратив, навіть якщо їхня автентичність або релевантність є сумнівною.

Важливим є вплив російських Telegram-каналів на український інформаційний простір. Незважаючи на інформаційне протистояння, частина української аудиторії продовжує споживати контент із російських джерел. Це пояснюється кількома факторами: мовною доступністю, швидкістю поширення інформації, а також звичкою до використання певних джерел. У результаті дезінформаційні повідомлення можуть проникати в український медіапростір і впливати на формування громадської думки.

Крім прямого впливу, існує також непрямий механізм поширення дезінформації. Деякі російські наративи можуть поширюватися через українські або міжнародні Telegram-канали шляхом репостів, цитування або адаптації контенту. У таких випадках первинне джерело інформації стає менш очевидним, що значно ускладнює процес її перевірки.

Важливо також враховувати, що російські Telegram-канали часто діють у межах ширших інформаційних кампаній, які можуть включати координацію з іншими медіа, соціальними мережами та інформаційними ресурсами. Це дозволяє посилювати ефект від поширення дезінформації та створювати враження масовості та достовірності певних повідомлень.

Таким чином, російські Telegram-канали є прикладом насправді потужного інструмента поширення дезінформації, який поєднує використання пропагандистських наративів, маніпулятивних технологій та фейкових повідомлень. Їхній вплив на український інформаційний простір є значним як через пряме споживання контенту, так і через непряме поширення інформації.

Розуміння механізмів функціонування таких каналів є обов'язковим для ефективного протидії дезінформації та розвитку системи фактчекінгу.

2.4 Особливості подачі контенту в Telegram-каналах

Подача інформації в Telegram-каналах сильно впливає на те, як аудиторія її сприймає, і на те, як швидко поширюється дезінформація. На відміну від традиційних засобів масової інформації, які працюють за чіткими журналістськими стандартами та редакційним контролем, Telegram характеризується значно більшою свободою у виборі формату, стилю та змісту повідомлень. Така специфіка платформи створює оптимальні умови для використання різноманітних маніпулятивних прийомів, спрямованих передусім на емоційний вплив на аудиторію та зниження рівня критичного сприйняття інформації.

Однією з найбільш поширених особливостей є використання емоційних заголовків, які виконують функцію первинного залучення уваги користувачів. Коли інформації дуже багато саме заголовок часто визначає, чи буде повідомлення прочитане та поширене. З цією метою автори каналів активно використовують гучні формулювання, знаки оклику, емоційно виразну лексику, а також прийоми драматизації. Такі заголовки можуть апелювати до страху, обурення, тривоги або сенсаційності події. Наприклад, поширеними є конструкції, що створюють відчуття невідкладності або загрози. У результаті люди частіше реагують швидко та імпульсивно, не перевіряючи інформацію. Крім того, емоційні заголовки значно підвищують ймовірність вірусного поширення контенту, оскільки стимулюють бажання поділитися інформацією з іншими (Gruppi M., 2021).

Наступною центральною особливістю є використання маніпулятивних формулювань, які детермінують сприйняття інформації, не змінюючи самі факти напряду. Такі прийоми базуються на особливостях мовної подачі та структурі тексту. До них належать узагальнення, гіперболізація, вибіркоче висвітлення фактів, а також використання оцінювальної або емоційно

забарвленої лексики. Наприклад, можуть застосовуватися формулювання, що створюють уявлення про масовість певного явища або безальтернативність певної позиції. У численних випадках маніпуляція досягається шляхом подання інформації без необхідного контексту або з акцентом на окремих деталях, що формують загальне та поверхнєве сприйняття події. Такий підхід ускладнює об'єктивну оцінку інформації та сприяє формуванню упереджених висновків.

Окрему категорію становлять псевдоекспертні заяви, які активно використовуються для підвищення довіри до повідомлень. У таких випадках інформація подається з посиланням на «експертів», «аналітиків», «джерела» або «фахівців», однак без конкретизації їхньої особи, кваліфікації чи приналежності до певної організації. У деяких ситуаціях можуть згадуватися реальні особи, проте їхні висловлювання подаються вибірково або вириваються з контексту, що змінює їхній зміст. Такий підхід створює відчуття, ніби інформація підтверджена експертами. Використання псевдоекспертних заяв є особливо ефективним у поєднанні з емоційними заголовками, оскільки це одночасно впливає як на раціональну, так і на емоційну складову сприйняття.

Важливою характеристикою є також комплексне використання зазначених елементів у межах одного повідомлення. У практиці Telegram-каналів часто спостерігається поєднання емоційного заголовка, маніпулятивного тексту та псевдоекспертної аргументації. Такий синергічний ефект значно підсилює вплив на аудиторію, роблячи дезінформацію більш переконливою та складною для виявлення. У результаті користувачі можуть сприймати інформацію як точну, навіть якщо вона містить ознаки маніпуляції.

Telegram-формат робить інформацію простішою і менш аналітичною. Короткі повідомлення, швидкий темп публікацій та обмежений обсяг тексту створюють умови для поверхневого сприйняття інформації. У такому середовищі користувачі рідше аналізують зміст повідомлень і частіше

покладаються на перше враження. Це знижує рівень критичного мислення та робить аудиторію більш вразливою до маніпулятивного впливу. У багатьох випадках користувачі переглядають публікації поверхнево, не відкриваючи повний контент або посилання. Це формує звичку сприймати інформацію фрагментами, без глибокого аналізу. У результаті контекст повідомлення часто втрачається вже на етапі первинного прочитання.

Є ще один момент – візуалізація контенту. Багато Telegram-каналів активно використовують фото, відео, інфографіку та інші візуальні елементи для підсилення впливу повідомлень. Візуальний контент сприймається швидше, ніж текст, і часто викликає більше довіри в аудиторії, навіть у випадках, коли він не супроводжується перевіреними джерелами. Це пояснюється тим, що зображення та відео створюють ефект «присутності» та ілюзію достовірності подій.

Водночас саме візуальний контент є одним із найбільш вразливих до маніпуляцій. У Telegram-каналах нерідко використовуються матеріали, вирвані з контексту, коли старі або нерелевантні зображення подаються як актуальні. Також поширеною практикою є використання архівних фото та відео без зазначення дати їх створення, що вводить аудиторію в оману щодо часу подій. У деяких випадках застосовуються елементи редагування – зміна деталей зображення, обрізка або накладання тексту, що може спотворювати реальний зміст.

Крім того, візуальний контент часто поєднується з емоційними заголовками або маніпулятивними підписами, що значно посилює його вплив на медіаспоживачів. Як результат, люди можуть сприймати інформацію поверхнево, орієнтуючись насамперед на зображення, а не на перевірку фактів. Таким чином, активне використання візуалізації у Telegram-каналах є не лише інструментом підвищення залученості, але й важливим фактором поширення дезінформації, що потребує особливої уваги в процесі фактчекінгу. Цікаво, що навіть прості візуалізовані елементи без валідних джерел іноді

сприймаються як доказ правдивості. Це пов'язано з тим, що візуальна інформація викликає більше довіри, ніж текстова, навіть якщо її походження невідоме.

Не менш важливим є ефект повторюваності інформації. Одна й та сама теза може багаторазово з'являтися в різних повідомленнях або каналах, що створює ілюзію її правдивості. Такий механізм ґрунтується на психологічному ефекті знайомості, коли інформація, що часто повторюється, сприймається як більш достовірна.

У результаті саме спосіб подачі робить Telegram зручним для поширення як новин, так і маніпуляцій. Використання емоційних заголовків, маніпулятивних формулювань, псевдоекспертних заяв, візуальних засобів та повторюваності інформації дозволяє ефективно впливати на аудиторію та формувати викривлене сприйняття реальності. Розуміння цих механізмів є необхідним для подальшого аналізу конкретних прикладів дезінформації та застосування ефективних методів фактчекінгу.

РОЗДІЛ 3. Практичний аналіз фактчекінгу в Telegram

3.1 Вибір каналів та кейсів для дослідження (розширена версія)

Для аналізу було обрано кілька Telegram-каналів із різним типом контенту, аудиторією та підходами до подачі інформації. Це дозволяє подивитися на дезінформацію не в одному середовищі, а в різних інформаційних умовах. Такий підхід забезпечує комплексність дослідження і

дозволяє охопити різні аспекти поширення інформації у сучасному медіапросторі, включаючи способи маніпуляції, форми дезінформації та реакцію аудиторії на контент.

До вибірки включено як українські, так і російські Telegram-канали. Серед українських ресурсів були обрані «Труха Україна», «Україна Online» та «Інсайдер UA». Ці канали обрано через їхню популярність, аудиторію та активну роботу з новинами. Також ці канали є одними з найбільш впливових новинних ресурсів українського сегменту Telegram, що регулярно поширюють оперативну інформацію, політичні новини та аналітичні матеріали. Саме це дозволяє краще зрозуміти, як сьогодні формується наш інформаційний простір і як у ньому з'являється дезінформація.

Для порівняльного аналізу також були включені російські Telegram-канали, зокрема «Риа-Новости» та «Readovka». Ці ресурси відомі поширенням політичного та новинного контенту, часто із присутністю пропагандистських елементів. Включення цих каналів дозволяє порівняти підходи до створення та подачі інформації у різних інформаційних середовищах і виявити специфіку дезінформаційних стратегій, характерних для російського медіапростору.

Вибір каналів базувався на кількох практичних критеріях:

1. Кількість підписників – показує, наскільки канал впливає на аудиторію та може формувати інформаційний порядок денний.
2. Регулярність публікацій – активні канали швидше реагують на події та формують оперативний інформаційний потік.
3. Тематика контенту – включення новинних, політичних та аналітичних повідомлень дозволяє дослідити, які типи контенту частіше піддаються маніпуляції та дезінформації.
4. Доступність першоджерел – канал мав надавати можливість перевірки інформації за допомогою відкритих джерел, щоб методи фактчекінгу були ефективними.

Окремий етап дослідження стосувався відбору конкретних повідомлень (кейсів) для аналізу. Критерії відбору кейсів включали:

- наявність ознак потенційної дезінформації або маніпуляції (емоційно забарвлені заголовки, відсутність конкретних джерел, посилання на анонімні або неперевірені ресурси);
- поширеність серед аудиторії та активність реакції користувачів, що дозволяє оцінити соціальний вплив повідомлення;
- різноманітність типів дезінформації, включаючи частково достовірні факти, перекручення контексту, емоційне навантаження та пропагандистські техніки.

Важливим критерієм відбору була можливість аналізу контексту та логічних зв'язків між подіями, оскільки навіть правдива інформація може бути використана маніпулятивно, якщо її поєднано з іншими фактами у певну наративну конструкцію. Не менш важливим є і те, що ці канали працюють у різних інформаційних середовищах і часто подають одну й ту саму подію з різними акцентами. Це дає можливість порівняти не лише факти, а і способи їх інтерпретації.

Також при виборі кейсів враховувалося, як саме користувачі взаємодіють із контентом – чи є реакції, пересилання або активне обговорення. Це важливо, оскільки рівень поширення часто говорить більше про вплив інформації, ніж саме повідомлення. Обрана вибірка каналів та кейсів створює репрезентативну основу для практичного аналізу дезінформації, дозволяючи не лише виявити механізми поширення неправдивої або маніпулятивної інформації, а й застосувати теоретичні підходи фактчекінгу до конкретних прикладів.

Такий системний підхід забезпечує комплексну оцінку сучасного медіапростору Telegram, дозволяє ідентифікувати типові стратегії впливу на аудиторію та робить можливим формування рекомендацій для підвищення медіаграмотності користувачів.

3.2 Аналіз дезінформації

Кейс 1. Аналіз повідомлення Telegram-каналу «Труха Україна»

Зміст повідомлення

У повідомленні Telegram-каналу «Труха Україна» зазначається, що Служба безпеки України викрила масштабну інформаційно-психологічну операцію (ІПСО), спрямовану на дестабілізацію відносин між українцями та угорською громадою Закарпаття. Тобто погіршити відносини між Україною та Угорщиною. Видаючи себе за представників України, вони хочуть розпалити міжнаціональну напругу та поширити недовіру (Труха Україна, 2026).

Аналіз достовірності інформації

Інформація подається з посиланням на СБУ, однак без прямого лінку або офіційної публікації. Це ускладнює перевірку першоджерела, тому факт потребує додаткового підтвердження через офіційні ресурси.

Ознаки дезінформації або маніпуляції

- відсутність конкретного джерела (немає прямого посилання на заяву СБУ);
- узагальнені формулювання (“масштабна ІПСО”, “російські спецслужби”), які не містять деталізації;
- подача інформації без конкретних фактів (дата, кількість випадків, конкретні приклади).

Важливо зазначити, що це не обов’язково свідчить про повну неправдивість повідомлення, однак вказує на необхідність його критичної оцінки.

Маніпулятивні прийоми:

- емоційне навантаження – згадки про погрози фізичною розправою викликають страх і тривогу;
- створення образу загрози – акцент на дестабілізації ситуації;

- узагальнення – відсутність конкретних фактів компенсується загальними формулюваннями;
- апеляція до авторитету – згадка СБУ без підтвердження створює ілюзію достовірності.

Висновок

Повідомлення може базуватися на реальній події, однак подається у спрощеному та емоційно підсиленому вигляді (Shu K., 2026). Це створює ризик перебільшеного сприйняття ситуації та потребує обов’язкової перевірки першоджерел. Використання слів на кшталт «шокуюче», «надзвичайне», «катастрофічне» або «тривожне» підсилює емоційний вплив і може призвести до того, що користувач сприймає інформацію як більш серйозну або критичну, ніж вона є насправді. Відсутність конкретних джерел або посилань на перевірені дані помітно ускладнює оцінку достовірності інформації. Навіть якщо подія мала місце, читач не має змоги самостійно перевірити факти(Choras M., 2026). У поєднанні з емоційною подачею це створює умови для маніпулятивного впливу на аудиторію.

Цей випадок демонструє, що навіть повідомлення, які базуються на потенційно реальних подіях, потребують застосування методів фактчекінгу. Необхідно перевіряти:

- чи підтверджується інформація через офіційні або незалежні джерела;
- чи збережено повний контекст події, а не лише вибрані деталі;
- чи відсутні психологічні прийоми, що можуть підсилювати емоційний ефект без додаткових фактів;
- чи не містить повідомлення маніпулятивної семантики, яка може створювати хибне уявлення про масштаби або значення події, а також налаштовувати людей один проти іншого.

Тож, повідомлення каналу «Труха Україна» слугує наочним прикладом того, як частково достовірна інформація, подана у спрощеному та емоційно забарвленому форматі без належної верифікації, може викликати маніпулятивний ефект на свідомість читачів.

Кейс 2. Аналіз повідомлення Telegram-каналу «Україна Online»

Зміст повідомлення

У повідомленні Telegram-каналу «Україна Online» стверджується, що Російська Федерація готує новий масштабний наступ, використовуючи ресурси, отримані внаслідок зростання цін на нафту та геополітичної ситуації на Близькому Сході. Як джерело інформації зазначається міжнародне агентство Associated Press (Україна Online, 2026).

У тексті наведено низку тез: можливість масштабного наступу вздовж фронту понад 1200 км, наміри повністю захопити Донецьку область, а також ослаблення підтримки України з боку Заходу через перерозподіл ресурсів. Повідомлення подається у вигляді коротких пунктів, що створює ефект аналітичного викладу.

Аналіз достовірності інформації

На перший погляд, повідомлення виглядає переконливо, оскільки містить посилання на авторитетне міжнародне джерело – Associated Press. Це автоматично підсилює довіру аудиторії та створює враження перевіреної інформації.

Втім, ключовий момент полягає в тому, що Telegram-канал не надає прямого посилання на конкретний матеріал або цитату. Через це неможливо перевірити, чи справді АР формулювало такі висновки, чи це вже інтерпретація каналу.

У подібних випадках часто відбувається зміщення акцентів: міжнародні медіа можуть описувати загальну аналітичну ситуацію або сценарії, тоді як Telegram-канал подає їх як майже визначений прогноз подій.

Отже, без звернення до першоджерела підтвердити точність і повноту викладених тез неможливо

Ознаки дезінформації або маніпуляції

У повідомленні можна виділити кілька характерних ознак маніпулятивної подачі:

- узагальнення складних процесів (економічні фактори, військові дії) у спрощеній формі;
- відсутність прямих цитат або посилань на конкретні частини матеріалу Associated Press;
- подання прогнозів як майже визначених подій;
- поєднання різних факторів у єдину логічну схему без достатнього обґрунтування.

Важливо зазначити, що повідомлення може базуватися на реальних даних, однак спосіб їх подачі спрощує та частково викривлює зміст (Prometheus, 2026).

Маніпулятивні прийоми

У даному кейсі використовуються такі маніпулятивні техніки:

- апеляція до авторитету – згадка Associated Press створює ефект надійності;
- створення відчуття масштабної загрози – акцент на “1200 км фронту” та “великий наступ”;
- спрощення складної ситуації – геополітичні процеси зводяться до кількох причин;
- ефект неминучості – події описуються так, ніби вони вже фактично вирішені;
- фрагментована подача – інформація подається пунктами без повного контексту

Висновок

Повідомлення Telegram-каналу «Україна Online» демонструє типовий приклад контенту, який знаходиться між новинною аналітикою та інтерпретацією. Зовні воно виглядає як структурований виклад фактів, однак на практиці містить низку моментів, які впливають на сприйняття інформації.

По-перше, навіть якщо в основі повідомлення справді лежать матеріали Associated Press, спосіб подачі змінює їхню інтерпретацію. Замість обережних аналітичних формулювань, які зазвичай використовують міжнародні медіа, Telegram-канал подає інформацію більш категорично – як набір майже визначених сценаріїв. Це автоматично викликає відчуття перебільшеної загрози та невизначеності.

По-друге, важливу роль відіграє відсутність прямого доступу до початкового джерела. Користувач бачить лише переказ або перероблену версію матеріалу, без можливості перевірити, що саме було сказано в оригіналі. У результаті формується залежність від інтерпретації каналу, а не від самого джерела.

По-третє, сама структура повідомлення – короткі тези, логічно з'єднані між собою – створює ефект “готового аналізу”. У такій формі складні геополітичні процеси виглядають більш зрозумілими, ніж вони є насправді. Але це спрощення одночасно прибирає важливі нюанси, альтернативні сценарії та рівень невизначеності, який завжди присутній у подібних прогнозах.

Окремо варто звернути увагу на психологічний ефект таких повідомлень. Комбінація військової тематики, економічних факторів і глобальної політики формує відчуття масштабної системної кризи. Навіть якщо окремі елементи можуть мати підґрунтя в реальних аналітичних оцінках, їх поєднання в одному тексті підсилює емоційне сприйняття і знижує критичність читача.

Таким чином, кейс «Україна Online» показує, що проблема полягає не лише у правдивості чи неправдивості окремих фактів, а у способі їх упаковки та подачі. Тлумачення, вибір акцентів і відсутність оригінального джерела формують кінцевий ефект впливу на аудиторію.

Цей приклад підкреслює, що навіть інформація з посиланням на відомі міжнародні медіа потребує перевірки. Для фактчекінгу тут критично важливо:

- звертати первинний матеріал, а не лише його переказ;
- розрізняти аналітику, припущення і фактичні твердження;
- враховувати, що скорочення і структуризація можуть змінювати сенс;
- порівнювати подачу різних джерел щодо тієї самої події.

У підсумку, це повідомлення не є прямим прикладом відвертої фейкової інформації, але демонструє “сіру зону” між новинами та інтерпретацією, де основний вплив здійснюється не через вигадані факти, а через спосіб їх подачі і акцентування.

Кейс 3. Аналіз повідомлення Telegram-каналу «Інсайдер UA»

Зміст повідомлення

У повідомленні Telegram-каналу «Інсайдер UA» йдеться про те, що 26 китайських літаків були зафіксовані поблизу Тайваню – це нібито найвищий показник активності з кінця лютого.

Як джерело вказується міжнародне агентство Reuters. Додатково зазначається, що китайські військові кораблі продовжують залишатися в районі острова (Інсайдер UA, 2026).

Повідомлення подано максимально коротко: без пояснень причин, реакцій сторін або будь-якого розширеного контексту.

Аналіз достовірності інформації

На відміну від попередніх кейсів, цей приклад виглядає більш “спокійним” і на перший погляд надійним. Причина проста – згадка Reuters автоматично додає повідомленню ваги в очах читача.

Хоча тут важливо розрізняти сам факт і спосіб його подачі. Навіть якщо дані справді взяті з Reuters або інших відкритих джерел, Telegram-канал знову не дає прямого посилання на матеріал. Через це читач фактично бачить уже “перепаковану” версію інформації, а не первинне джерело.

Факти, які подаються (кількість літаків, активність поблизу Тайваню), є перевіряльними і доволі конкретними. Але без контексту – наприклад, чи це звичайна ротація, чи частина напруження – їх значення може сприйматися по-різному.

Ознаки дезінформації або маніпуляції

У цьому кейсі явних ознак фейковості немає. Повідомлення не містить емоційних перебільшень, різких оцінок чи панічної лексики.

Проте є кілька моментів, які впливають на сприйняття:

- відсутній розширений контекст (чому це важливо і як це інтерпретувати);
- немає прямого посилання на першоджерело;
- інформація подається у “голому” вигляді, без пояснень.

Це не робить повідомлення неправдивим, але залишає простір для різного трактування.

Маніпулятивні прийоми

У даному випадку складно говорити про класичні маніпуляції – текст доволі нейтральний. Але є один тонкий момент:

- акцент на “найвищій активності” – навіть без емоцій це формулювання саме по собі підсилює відчуття напруженості.

Тобто вплив тут не в емоційних словах, а в тому, як виділяється значущість факту.

Єдиним умовним елементом можна вважати:

- ефект значущості – акцент на “найвищій активності” може підсилювати відчуття напруженості ситуації, хоча без контексту це складно оцінити.

Висновок

Повідомлення Telegram-каналу «Інсайдер UA» можна віднести до умовно нейтрального інформаційного контенту. Воно не намагається емоційно впливати на читача і не містить ознак прямої маніпуляції, що вже відрізняє його від більшості кейсів, розглянутих у роботі.

Водночас нейтральність подачі тут радше формальна. Текст дуже стислий, і саме ця стислість впливає на те, як інформація буде сприйнята. Коли немає пояснень, контексту чи додаткових деталей, читач автоматично “дозаповнює” зміст самотійно – і це вже створює ризик різних трактувань одних і тих самих фактів.

Наприклад, згадка про активність китайських літаків біля Тайваню може сприйматися як звичайна військова рутинна ситуація, а може – як ознака ескалації. І саме відсутність контексту залишає це рішення на стороні читача, а не джерела.

Окремо варто підкреслити, що навіть такі, відносно “чисті” повідомлення не звільняють від потреби перевірки першоджерел.

У цьому випадку критично важливо:

- перевіряти, чи справді є відповідний матеріал у Reuters;
- дивитися повний контекст події, а не лише короткий переказ;
- розуміти, чи це факт, чи інтерпретація статистики;
- порівнювати подачу в різних медіа, щоб уникнути однобічного сприйняття.

Таким чином, цей кейс добре показує, що проблема Telegram-новин не завжди в маніпуляції як такої. Іноді вплив формується не через перекручення, а через мінімалізм подачі – коли інформація настільки стисло подана, що її значення стає відкритим для інтерпретацій.

Кейс 4. Аналіз повідомлення Telegram-каналу «Readovka»

Зміст повідомлення

У повідомленні Telegram-каналу «Readovka» зазначається, що Україна нібито направила п'ять підрозділів до країн Близького Сходу (ОАЕ, Саудівська Аравія, Катар, Кувейт та Йорданія) для протидії іранським безпілотникам і надання консультацій місцевим військовим. Як джерело відомостей автори посилаються на агентство Reuters (Readovka, 2026).

Також у публікації стверджується, що українська сторона використовує таку співпрацю для укладення довгострокових безпекових домовленостей із державами регіону. Додатково згадуються затримання українських фахівців в Індії у контексті підготовки теракту та переговорний процес зі Сполученими Штатами щодо можливого обміну безпілотників на ракети для систем протиповітряної оборони.

Матеріал об'єднує кілька різних інформаційних сюжетів, пов'язаних із міжнародною діяльністю України, питаннями безпеки та військового співробітництва. Така структура повідомлення створює складне інформаційне поле, у якому окремі твердження подаються як взаємопов'язані елементи єдиної картини подій.

Аналіз достовірності інформації

На перший погляд, повідомлення створює враження достовірності через посилання на міжнародні медіа (Reuters, Politico) та використання імен офіційних осіб. Однак при більш детальному аналізі виявляється, що інформація подається фрагментарно та без чітких підтверджень.

Зокрема, відсутні прямі посилання на конкретні матеріали Reuters або Politico, що унеможлиблює перевірку контексту. Крім того, поєднання різних тем (Близький Схід, Індія, США) створює інформаційний шум і ускладнює розуміння того, які факти є підтвердженими, а які – інтерпретацією.

Таким чином, достовірність окремих елементів повідомлення може бути частковою, однак їх подача має ознаки маніпуляції.

Ознаки дезінформації та маніпуляції

У даному повідомленні можна виділити такі характерні ознаки:

- змішування різних тем в одному повідомленні;
- відсутність чітких джерел і прямих цитат;
- використання непов'язаних фактів для створення єдиного наративу;
- подання припущень як фактів;
- включення негативних згадок (інцидент в Індії) без достатнього контексту.

Ці елементи свідчать про цілеспрямоване формування певного сприйняття інформації.

Маніпулятивні прийоми

У повідомленні використовуються такі маніпулятивні техніки:

- інформаційне змішування (information overload) – поєднання кількох тем для заплутування аудиторії;
- асоціативна маніпуляція – зв'язування України з негативними подіями (теракт, незаконні дії);
- апеляція до авторитетних джерел без підтвердження;
- створення негативного образу – формування уявлення про Україну як нестабільного або небезпечного партнера;

- виривання з контексту – окремі факти подаються без пояснення їхнього значення.

Висновок

Повідомлення Telegram-каналу «Readovka» є прикладом складної маніпулятивної конструкції, де поєднуються частково достовірні факти та їх інтерпретації, створюючи цілісну, але свідомо спотворену картину подій. У таких повідомленнях окремі фактичні елементи можуть бути правдивими – наприклад, реальні цифри, дати або події – проте вони використовуються вибірково, вирвані з контексту або об'єднані з інформацією, що не має підтвердження. Внаслідок цього створюється вагомий емоційний ефект, а аудиторія сприймає подію в іншому світлі, ніж вона відбулася насправді.

Основною метою такого контенту є формування негативного образу України або певних її інституцій, що досягається шляхом поєднання різномірної інформації та використання асоціативних зв'язків. Наприклад, у повідомленнях каналу можуть бути представлені цифри щодо окремих проблем, події з локальної політики або соціальні випадки, а потім вони логічно «пов'язуються» з більш широкими твердженнями про нібито системну кризу або хаос. Такий підхід створює у читача відчуття узагальненої негативної картини, навіть якщо факти, на які спираються повідомлення, частково правдиві.

Ключовими характеристиками подібного контенту є:

1. Часткова достовірність фактів – автори використовують реальні події або цифри, щоб надати повідомленню видимість правдивості;
2. Вибірковість та виривання з контексту – важливі деталі, які могли б збалансувати картину, пропускаються;
3. Інтерпретація та оцінка подій – факти подаються через призму авторської або політично спрямованої оцінки;

4. Емоційне забарвлення та семантичні асоціації – використання слів та виразів, що підсилюють негативні емоції та формують упереджене ставлення до об'єкта повідомлення;

5. Комбінування різномірної інформації – статистичні дані, окремі новини та анекдотичні випадки об'єднуються у логічну конструкцію, яка підкріплює потрібний наратив.

Це свідчить про системний характер дезінформації, коли інформаційна подача організована так, щоб цілеспрямовано формувати у аудиторії певне сприйняття і емоційний настрій. Канали на кшталт «Readovka» не просто передають факти, а створюють інформаційні картини, які підсилюють певні стереотипи або політичні наративи. У цьому сенсі вони відрізняються від нейтральних новинних ресурсів тим, що кожен елемент повідомлення є частиною структурованої маніпулятивної стратегії.

Таким чином, повідомлення каналу «Readovka» демонструє, що частково достовірна інформація може використовуватися як інструмент маніпуляції, якщо її подають фрагментарно та об'єднують із суб'єктивними оцінками і асоціативними зв'язками. Це підкреслює необхідність ретельного фактчекінгу, який включає не лише перевірку фактів, а й аналіз смислового поля, оцінку джерел, співставлення з іншими матеріалами та виявлення структурних маніпулятивних прийомів.

Крім того, такий приклад ілюструє важливість розрізнення типів контенту в Telegram: від простих повідомлень із базовими фактами до складних маніпулятивних конструкцій, що комбінують правду і вигадку для створення бажаного ефекту на свідомість споживачів медіаконтенту. Усвідомлення цих механізмів дозволяє користувачам більш критично оцінювати контент.

Кейс 5. Аналіз повідомлення Telegram-каналу «Риа-Новости»

Зміст повідомлення

У повідомленні Telegram-каналу «Риа-Новости» наводиться заява президента Сербії Александра Вучича про те, що в Європі поступово змінюється ставлення до переговорів з Росією. Зокрема, зазначається, що раніше європейські країни були значно менш відкриті до діалогу, однак зараз ця позиція нібито починає змінюватися.

Додатково підкреслюється теза про те, що Росія демонструє готовність до мирного врегулювання, тоді як Україна подається як сторона, менш схильна до переговорного процесу (Риа-Новости, 2026).

Аналіз достовірності інформації

Формально повідомлення спирається на реальну заяву політичного діяча, що створює відчуття правдивості. Однак у такому форматі важливо не тільки “що сказано”, а й “як саме це подано”.

У пості відсутній розгорнутий контекст висловлювання Вучича, як і посилання на повний текст інтерв'ю або офіційне джерело. Через це складно перевірити, чи не було часткової інтерпретації або акцентування лише на вигідних фрагментах.

Також додаткові твердження про “готовність Росії до миру” та “небажання України до переговорів” не підкріплюються окремими джерелами, а подаються як узагальнений висновок.

Ознаки дезінформації та маніпуляції

У повідомленні можна виділити такі ознаки:

- вибіркове цитування (лише вигідні частини висловлювань);
- відсутність альтернативних точок зору, позицій або уточнень;
- додавання інтерпретацій замість фактів;
- формування одностороннього бачення ситуацій.

Ці ознаки свідчать про маніпулятивний характер подачі інформації.

Маніпулятивні прийоми

У цьому випадку використовуються такі прийоми:

- апеляція до авторитету – використання заяви політичного лідера;
- фреймінг (рамкування) – подання Росії як сторони, що прагне миру;
- створення контрасту – протиставлення “мирної Росії” та “несговорливої України”;
- вибіркова подача інформації – ігнорування інших позицій;
- наративна маніпуляція – формування вигідної картини міжнародної ситуації.

Висновок

Повідомлення Telegram-каналу «Риа-Новости» демонструє типову ситуацію, коли маніпуляція будується не на вигаданих фактах, а на їхній інтерпретації та подачі. Сам по собі факт заяви політика може бути реальним, однак у межах посту він отримує додаткові смисли, які формують у читача більш однозначну картину подій, ніж це є насправді.

У результаті створюється враження чіткого поділу ролей – одна сторона “готова до миру”, інша “ні”, хоча реальні міжнародні процеси зазвичай значно складніші та багатoshарові. Саме спрощення цієї складності і є ключовим механізмом впливу.

Такий кейс показує, що навіть без відвертої неправди інформація може ставати інструментом конструювання бажаного сприйняття. Тому критично важливо перевіряти не лише сам факт, а й його контекст: повну цитату, першоджерело та альтернативні інтерпретації.

3.3 Методи фактчекінгу на практиці

У сучасному інформаційному середовищі фактчекінг є одним із ключових інструментів перевірки достовірності інформації та протидії дезінформації. Через величезні обсяги контенту і його миттєве поширення в цифрових медіа перевірка фактів стає складнішою і часто не встигає за

швидкістю новин (Tandoc E., 2026). У таких умовах класичні журналістські підходи вже не завжди достатні, тому потрібен системний і багаторівневий аналіз.

Особливо це актуально для Telegram-каналів. Вони працюють швидко, часто анонімно і без чіткої редакційної модерації. Через це там легко поширюються як правдиві, так і неперевірені або викривлені повідомлення. Користувачі ж часто споживають їх “на льоту” і не перевіряють інформацію додатково.

У межах дослідження застосовувався комплекс методів фактчекінгу, який включає перевірку джерел, аналіз змісту, зіставлення з офіційними даними та перевірку візуального контенту (Бешок Т., 2020). Такий підхід дозволяє не просто виявляти фейки, а й розуміти, як саме вони конструюються.

Важливо, що жоден метод окремо не дає повної картини. Ефективний фактчекінг працює лише як система: перевірка джерел + аналіз фактів + логічна оцінка + порівняння з іншими медіа. Саме комбінація цих інструментів дозволяє виявляти приховані маніпуляції.

Також потрібно враховувати специфіку Telegram: швидке оновлення постів, можливість редагування і видалення, а також масові репости між каналами. Це ускладнює перевірку і вимагає більш гнучкого підходу.

Окремо важливо, що фактчекінг виконує не лише контрольну, а й освітню функцію. Він формує критичне мислення і підвищує рівень медіаграмотності аудиторії.

Перевірка джерел, фактів, фото/відео

Перший і базовий етап – перевірка джерел. Саме вона показує, звідки походить інформація і чи можна їй довіряти. У Telegram часто трапляється ситуація, коли джерела або не вказані, або подані дуже розмито: «за даними ЗМІ», «повідомляють джерела», «стало відомо». По суті, це створює ілюзію підтвердження без реального джерела.

Це типова маніпулятивна практика: користувач думає, що інформація перевірена, хоча перевірити її неможливо.

Навіть коли згадуються авторитетні структури, це не завжди гарантує правдивість. Наприклад, у кейсі з «Труха Україна» згадується СБУ, але без посилання на конкретний документ або заяву. У результаті джерело ніби є, але перевірити його неможливо.

Або інший випадок – «Україна Online», де згадується Associated Press, але без прямого лінка чи цитати. Тут працює ефект авторитету: відоме медіа автоматично додає довіри повідомленню, навіть якщо контекст втрачений.

Далі йде перевірка фактів – дат, цифр, місць, осіб і логіки подій. Проблема в тому, що маніпулятивні повідомлення або перевантажені деталями, або, навпаки, занадто розмиті.

Наприклад, у кейсі «Readovka» змішані різні теми: Близький Схід, Індія, США. Це створює ефект “цілісної історії”, але ускладнює перевірку кожного факту окремо. Виглядає переконливо, але часто логічні зв’язки між частинами штучні.

Це можна описати як маніпуляцію через надмірну деталізацію: інформації багато, але вона не обов’язково перевіряється або пов’язана між собою логічно.

Щодо фото і відео – це теж важливий блок фактчекінгу, навіть якщо у конкретних кейсах він не був основним. Зазвичай використовують reverse image search, перевірку метаданих і контексту. Часто візуальні матеріали вириваються з контексту або повторно використовуються в інших новинах.

Порівняння з офіційними даними

Ще один важливий метод – зіставлення з офіційними джерелами: державними структурами, міжнародними організаціями, великими медіа.

На практиці Telegram-канали часто використовують ці джерела вибірково. Наприклад, у «Риа-Новости» може цитуватися заява політика, але

в скороченому вигляді, без контексту. У результаті зміст заяви змінюється, хоча формально вона справжня.

Це важливий момент: наявність реального джерела ще не гарантує достовірності. Важливо, як саме його подано.

Також ризик зростає, коли інформація не підтверджується іншими медіа. Якщо новина є лише в одному каналі – це вже сигнал для перевірки. Особливо це стосується політизованих Telegram-каналів, де інформація часто подається через певну ідеологічну рамку. Там факти можуть бути правдивими, але подані так, що створюють викривлену картину подій.

Висновок до підрозділу

Практичний аналіз показав, що дезінформація в Telegram рідко будується на повністю вигаданих фактах. Частіше це змішування правди, вибіркості і контекстних викривлень.

Основні проблеми, які повторюються:

- відсутність чітких джерел;
- узагальнені або розмиті формулювання;
- використання авторитетних назв без підтверджень;
- викривлення контексту навіть реальних фактів.

У результаті інформація виглядає переконливо, але не завжди є повною або нейтральною.

Саме через це ефективний фактчекінг завжди має бути комплексним: перевірка джерел, аналіз фактів, порівняння з офіційними даними і оцінка подачі. Лише така комбінація дозволяє відокремити факти від маніпуляцій і зрозуміти, як саме формується інформаційний вплив

Практичний аналіз показав, що Telegram-канали часто використовують офіційні джерела вибірково або частково, що призводить до викривлення

змісту інформації. Наприклад, у повідомленні каналу «Риа-Новости» використовується заява президента Сербії, проте вона викладена у скороченому вигляді, без урахування ширшого контексту, який міг би змінити сенс висловлювання. Такий підхід дозволяє створити певний наратив, який може суттєво відрізнятись від реального змісту заяви та вводити аудиторію в оману. Це особливо небезпечно, коли аудиторія не має часу або можливості перевірити повний текст заяви або звернення.

Подібний підхід є характерним для маніпулятивного контенту, оскільки навіть правдива інформація може бути використана для створення викривленої картини реальності. Важливою особливістю є те, що сам факт існування джерела ще не гарантує достовірності поданої інформації. Ключовим є те, як саме це джерело використовується: вибір цитат, акценти на конкретних словах або ігнорування певних деталей можуть повністю змінити сприйняття події.

У процесі дослідження також було встановлено, що відсутність альтернативних джерел є важливим індикатором можливих маніпуляцій. Якщо інформація подається лише в одному каналі або не підтверджується іншими медіа, це робить ризик її недостовірності вищим.

Саме тому порівняльний аналіз різних джерел дозволяє виявити розбіжності, оцінити надійність повідомлення та зрозуміти, чи була інформація подана вибірково або з викривленням.

Якщо політична новина або повідомлення про міжнародний конфлікт публікується лише в одному джерелі, а інші авторитетні ЗМІ не підтверджують її, це може сигналізувати про пропагандистський або маніпулятивний характер матеріалу.

Особливо це стосується російських Telegram-каналів, де інформація часто подається у відповідності до певних політичних наративів та ідеологічних установок. У таких випадках порівняння з незалежними або міжнародними джерелами дозволяє виявити перекручення фактів,

замовчування важливих деталей або односторонню інтерпретацію подій. Тож, повідомлення про військові дії, економічні проблеми чи соціальні протести може супроводжуватися відео чи фото, які вирвані з контексту, або статистикою, підбраною для підкреслення певної точки зору. Без перевірки через інші джерела аудиторія ризикує отримати змінене уявлення про реальність.

Крім того, важливим елементом є аналіз контексту, у якому подається інформація. Навіть якщо окремі факти є достовірними, спосіб їхнього поєднання або подачі може суттєво змінювати загальне сприйняття. Це проявляється, коли різні події об'єднуються в єдину логічну конструкцію без достатніх підстав, або коли інформація подається з використанням емоційно забарвлених слів, що впливають на психіку читача.

Наприклад, новина про економічне зростання країни може бути поєднана із негативними суспільними подіями так, щоб читач сприймав її у вигляді загальної катастрофи або, навпаки, глобального успіху, залежно від мети автора.

Ще одним важливим аспектом є виявлення методів прихованої маніпуляції, що можуть проявлятися у формі:

- вибіркового цитування або скорочення заяв;
- емоційного вираження мови та маніпуляції тональністю – використання драматичних, страхітливих або перебільшених формулювань для впливу на сприйняття аудиторії.
- подачі окремих фактів без повного контексту;
- підміни причинно-наслідкових зв'язків;
- створення ілюзії підтвердження через «підроблені» посилання на офіційні джерела.

Висновок до підрозділу

Практичне застосування методів фактчекінгу у дослідженні Telegram-каналів показало їхню високу ефективність у виявленні дезінформації та маніпулятивного контенту. Дезінформація в Telegram рідко будується на повністю вигаданих фактах. Частіше це змішування правди, вибіркості і контекстного перекручування. Це дозволяє створювати хибне або неповний образ події, навіть якщо в основі повідомлення лежать реальні факти.

У процесі дослідження були виявлені основні проблеми, характерні для сучасного інформаційного простору в Telegram:

1. Відсутність чітких джерел – багато повідомлень не містять прямих посилань на першоджерела.
2. Використання узагальнених формулювань – повідомлення часто подаються у спрощеному вигляді, без деталей, дат, точних цифр або імен.
3. Маніпулятивне посилення на авторитетні структури – використання назв відомих медіа, державних або міжнародних організацій для підвищення довіри.
4. Викривлення контексту – навіть правдиві факти можуть бути представлені так, щоб формувати певний емоційний або політичний наратив, що впливає на сприйняття аудиторією реальності.

3.4 Порівняльна таблиця результатів аналізу Telegram-каналів

Узагальнення результатів дослідження подано у вигляді порівняльної таблиці. Такий формат дозволяє систематизувати виявлені типи дезінформації, методи їх перевірки та отримані результати. Крім того, таблиця дає можливість наочно зіставити характеристики контенту різних Telegram-каналів, оцінити ступінь верифікованості повідомлень і виділити основні маніпулятивні прийоми. Також вона виступає опорою для подальшого аналізу та формування висновків і рекомендацій щодо фактчекінгу.

Таблиця 3.1 – Порівняльний аналіз Telegram-каналів за типами дезінформації

Канал	Тип фейку / маніпуляції	Метод перевірки	Результат
Труха Україна	Узагальнення, емоційна подача, відсутність конкретних джерел	Перевірка джерела (СБУ), аналіз формулювань	Частково достовірна інформація, подана без підтверджень і з елементами маніпуляції
Україна Online	Інтерпретація авторитетного джерела, перебільшення, створення тривожного фону	Порівняння з першоджерелом (Associated Press), аналіз контенту	Інформація базується на реальних даних, але спрощена та частково викривлена
Інсайдер UA	Скорочена подача без контексту	Перевірка джерела (Reuters), аналіз фактів	Відносно достовірна інформація, без явних ознак маніпуляції
Readovka	Пропаганда, змішування фактів, асоціативна маніпуляція	Аналіз структури повідомлення, перевірка джерел, логічний аналіз	Частково достовірні факти поєднані з маніпуляціями для створення негативного образу
Риа-Новости	Вибіркове цитування, політична маніпуляція, фреймінг	Порівняння з повним контекстом заяви, аналіз подачі	Викривлення реальних висловлювань для формування вигідного наративу

Проведений порівняльний аналіз Telegram-каналів показує, що різні інформаційні ресурси використовують суттєво відмінні підходи до подачі контенту. Вони варіюються від відносно нейтрального інформування до відверто маніпулятивних або пропагандистських форм. Така різниця пояснюється цілями конкретного каналу, його аудиторією, стилем подачі та

рівнем відповідальності за інформацію. У результаті один і той самий інформаційний привід може інтерпретуватися по-різному, що безпосередньо впливає на сприйняття подій користувачами.

У ході дослідження встановлено, що найпоширенішими типами дезінформації є узагальнення, інтерпретація фактів, вибіркоче цитування та використання пропагандистських наративів. Узагальнення полягає у спрощенні складних подій до коротких і категоричних формулювань, які не передають повної картини. У результаті аудиторія отримує спрощене, а іноді й викривлене уявлення про ситуацію.

Інтерпретація фактів проявляється у зміні акцентів подачі інформації. У таких випадках самі дані можуть бути правдивими, однак їх значення змінюється через контекст або спосіб подачі. Це одна з найскладніших форм дезінформації, оскільки вона не містить прямої неправди, але суттєво впливає на сприйняття подій.

Вибіркове цитування є ще одним поширеним прийомом. Воно полягає у використанні лише окремих фрагментів заяв або повідомлень без повного контексту. Таким чином змінюється зміст сказаного або створюється інше смислове навантаження. Цей прийом часто застосовується для формування потрібного інформаційного ефекту – дискредитації або підтримки певної позиції.

Окрему роль відіграють пропагандистські наративи, які мають системний характер і спрямовані на формування довготривалих уявлень про події, явища або соціальні групи. На відміну від окремих маніпуляцій, наративи діють поступово та підтримуються повторюваністю повідомлень. У Telegram-каналах вони реалізуються через сталі формулювання, повторення тем і однакові інтерпретації подій.

Результати аналізу також показують, що дезінформація рідко існує у «чистому» вигляді. Найчастіше в одному повідомленні поєднується кілька маніпулятивних технік, що значно робить їхній вплив більш розширеним.

Наприклад, емоційний заголовок може поєднуватися з вибіркоvim цитуванням та інтерпретацією фактів, формуючи комплексний ефект переконливості.

Застосування методів фактчекінгу дозволило встановити, що навіть повідомлення з реальними фактами можуть бути подані у односторонньому представленні. У таких випадках визначальним фактором є не сам факт, а спосіб його інтерпретації. Через це поверхнева перевірка не завжди дозволяє виявити маніпуляцію, що підкреслює необхідність глибшого аналізу.

Ефективність забезпечується лише комплексним підходом: перевірка джерел, аналіз змісту та порівняння з іншими медіа. Особливо важливим є зіставлення з офіційними або авторитетними джерелами, яке дозволяє виявити невідповідності або відсутність підтверджень.

Отримані результати вказують на те, що ефективна протидія дезінформації неможлива без системного підходу. Жоден окремий метод не є достатнім для виявлення складних маніпуляцій, тому важливим є їх сполучення.

Емпіричні дані дослідження також засвідчують, що рівень валідності повідомлення не завжди визначається наявністю або відсутністю неправдивих фактів. Значну роль відіграють контекст, спосіб подачі інформації, добір аргументів та акцентів. Саме тому новітній фактчекінг має бути спрямований не лише на виявлення фейків, але й на аналіз прихованих механізмів інформаційного впливу та маніпуляції.

Таким чином, сучасний медіапростір характеризується високою інформаційною складністю, де межа між правдою і викривленням часто є розмитою. Це підсилює роль фактчекінгу як інструменту формування об'єктивного сприйняття інформації та розвитку медіаграмотності аудиторії.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було проаналізовано теоретичні основи фактчекінгу та дезінформації, а також здійснено практичний аналіз контенту Telegram-каналів з метою виявлення маніпуляцій та оцінки достовірності інформації. Отримані результати дозволяють зробити низку узагальнень щодо особливостей функціонування сучасного медіапростору та ролі фактчекінгу в ньому.

Перш за все, встановлено, що Telegram-канали є важливим джерелом інформації для значної частини аудиторії завдяки швидкості поширення контенту та зручності використання. Водночас саме ці особливості створюють благоприємні умови для поширення дезінформації. Анонімність адміністраторів, відсутність централізованої модерації та можливість оперативної публікації повідомлень без початкового оцінювання сприяють появі великої кількості неперевіреного або маніпулятивного контенту.

У межах практичного дослідження було проаналізовано повідомлення українських і російських Telegram-каналів, що дозволило виявити різні типи дезінформації та способи її поширення. Зокрема, встановлено, що більшість повідомлень не є повністю вигаданими, а базуються на реальних фактах, які зазнають інтерпретації, спрощення або вибіркового подання. Найпоширенішими формами маніпуляції є узагальнення, емоційно забарвлена подача інформації, використання авторитетних джерел без належного підтвердження, а також виривання фактів із контексту. Домінує тенденція до маніпуляцій через контекстуальне викривлення та селективну подачу інформації

Аналіз українських Telegram-каналів показав, що вони частіше використовують генералізовану або емоційну подачу інформації з метою швидкого інформування аудиторії. При цьому маніпуляції носять менш системний характер і зазвичай пов'язані з відсутністю деталізації або перевірки джерел. У свою чергу, російські Telegram-канали демонструють

більш структурований підхід до поширення дезінформації, що проявляється у використанні пропагандистських наративів, селективному цитуванні та формуванні одностороннього моделювання подій у свідомості.

У ході дослідження також було окреслено основні типи Telegram-каналів, серед яких виділено новинні, політичні, анонімні та інсайдерські. Кожен із цих типів має свої особливості подачі інформації: новинні канали орієнтовані на швидкість та динамічність, політичні – на формування позиції, анонімні – на поширення неперевіраних або сенсаційних даних, інсайдерські – на створення ефекту ексклюзивності. Визначення цих типів дозволило краще зрозуміти механізми поширення дезінформації та застосувати відповідні методи фактчекінгу.

Практичне застосування методів фактчекінгу підтвердило їхню ефективність у виявленні недостовірної або викривленої інформації. Зокрема, перевірка джерел, аналіз фактів, порівняння з офіційними даними та оцінка контексту дозволяють виявити замасковані маніпуляції навіть у тих випадках, коли повідомлення містить частково правдиву інформацію. Це свідчить про необхідність комплексного підходу до аналізу медіаконтенту.

Проведене дослідження також довело, що сучасна дезінформація дедалі рідше набуває форми повністю вигаданих повідомлень. Значно частіше маніпулятивний вплив досягається шляхом селективного використання реальних фактів, зміни контексту та маркування значущості окремих аспектів подій. Саме тому виявлення таких форм дезінформації потребує не лише перевірки фактів, але й аналізу способів подачі інформації.

На основі проведеного дослідження можна конкретизувати такі рекомендації щодо верифікації інформації в Telegram-каналах:

- звертати увагу на наявність конкретних джерел і перевіряти їх;
- порівнювати інформацію з кількома незалежними та авторитетними медіа;

- аналізувати емоційне забарвлення повідомлень і уникати сприйняття інформації під впливом емоцій;
- перевіряти контекст поданих фактів і уникати довіри до узагальнених формулювань;
- використовувати офіційні джерела для підтвердження важливої інформації.

Значення фактчекінгу в сучасному медіапросторі є надзвичайно високим, оскільки він виступає інструментом протидії дезінформації та сприяє формуванню критичного мислення аудиторії. В умовах інформаційного перевантаження та швидкого поширення новин здатність перевіряти інформацію стає необхідною навичкою як для журналістів, так і для звичайних користувачів.

Отримані результати можуть бути використані як у подальших наукових дослідженнях медіакомунікацій, так і в практичній діяльності журналістів, фактчекерів та фахівців із медіаграмотності. Крім того, результати дослідження підтверджують необхідність розвитку навичок критичного мислення серед користувачів цифрових платформ, оскільки саме аудиторія є кінцевим об'єктом впливу дезінформаційних кампаній.

Окремо слід зазначити, що результати дослідження можуть бути використані як аргумент на користь посилення медіаосвітніх ініціатив, зокрема впровадження елементів медіаграмотності та базових навичок фактчекінгу в освітні програми різних рівнів, включно зі шкільною освітою. Формування таких компетентностей у ранньому віці дозволило б підвищити рівень критичного сприйняття інформації та зменшити вразливість молоді до дезінформаційного впливу в цифровому середовищі.

Фактчекінг є важливою складовою нинішньої журналістики та медіаграмотності, а його застосування дозволяє підвищити якість інформаційного середовища та мінімізувати вплив дезінформації на суспільство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Reuters. Ukraine deploys five units to Middle East to counter Iranian drones. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-deploys-units-intercept-targets-middle-east-2026-03-20/> (дата звернення: 19.03.2026).
2. BBC News. Europe changes stance on negotiations with Russia. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/c208wjpv4r9o> (дата звернення: 21.03.2026)
3. IREX. Медіаграмотність: практичний посібник. – Київ, 2022.
4. Міністерство культури та інформаційної політики. Медіаграмотність в Україні: стратегія розвитку. – Київ, 2023.
5. Фейк ≠ факт: посібник з медіаграмотності. – Київ, 2022.
6. Wardle C. Information Disorder. – 2020.
7. Bradshaw S. Global Disinformation Report. – 2021.
8. Бешок Т. Медіаграмотність як складова освіти // Молодий вчений. – 2020.
9. Choras M. Fake News Detection Methods. – 2020.
10. Barron-Cedeno A. Verification of Claims in Social Media. – 2020.
11. Gruppi M. Misinformation in News Articles Dataset. – 2021.
12. Фактчекінг: основи перевірки інформації // Портал медіаграмотності. URL: <https://medialiteracy.org.ua> (дата звернення: 20.03.2026).
13. Detector Media. Як перевіряти інформацію. URL: <https://detector.media> (дата звернення: 17.03.2026).
14. VoxCheck. Фактчекінг політичних заяв. URL: <https://voxukraine.org> (дата звернення: 17.03.2026).
15. StopFake. Перевірка фейків та пропаганди. URL: <https://stopfake.org> (дата звернення: 17.03.2026).
16. IREX Ukraine. Проекти з медіаграмотності. URL: <https://irex.org> (дата звернення: 20.03.2026).
17. Міністерство культури України. Медіаграмотність та інформаційна безпека. URL: <https://mkip.gov.ua> (дата звернення: 20.03.2026).

18. Prometheus. Курс з медіаграмотності. URL: <https://prometheus.org.ua> (дата звернення: 20.03.2026).
19. Труха Україна. Telegram-канал. URL: <https://t.me> (дата звернення: 20.03.2026).
20. Україна Online. Telegram-канал. URL: <https://t.me>
21. Інсайдер UA. Telegram-канал. URL: <https://t.me>
22. Readovka. Telegram-канал. URL: <https://t.me>
23. РІА Новости. Telegram-канал. URL: <https://t.me>
24. Wardle C., Derakhshan H. Інформаційний безлад: до розуміння дезінформації. URL: <https://rm.coe.int> (дата звернення: 22.03.2026).
25. Tandoc E. Фейкові новини: типологія. URL: <https://doi.org/10.1080/21670811.2017.1360143> (дата звернення: 10.03.2026).
26. Shu K. Виявлення фейкових новин у соціальних мережах. URL: <https://dl.acm.org> (дата звернення: 22.03.2026).
27. StopFake. Офіційний сайт. URL: <https://www.stopfake.org> (дата звернення: 22.03.2026).
28. VoxCheck. Офіційний сайт. URL: <https://voxukraine.org> (дата звернення: 22.03.2026).
29. Detector Media. URL: <https://detector.media> (дата звернення: 22.03.2026).
30. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua> (дата звернення: 17.03.2026).
31. MediaSapiens. URL: <https://ms.detector.media> (дата звернення: 17.03.2026).
32. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua> (дата звернення: 07.03.2026).
33. Суспільне Новини. URL: <https://suspilne.media> (дата звернення: 07.03.2026).
34. УНІАН. URL: <https://www.unian.ua> (дата звернення: 08.03.2026).
35. Liga.net. URL: <https://www.liga.net> (дата звернення: 22.03.2026).

36. NV (Новое время). URL: <https://nv.ua> (дата звернення: 22.03.2026).
37. Дзеркало тижня. URL: <https://zn.ua> (дата звернення: 22.03.2026).
38. Труха Україна. Telegram-канал. URL: https://t.me/truha_ua (дата звернення: 22.03.2026).
39. Україна Online. Telegram-канал. URL: <https://t.me/ukraineonline> (дата звернення: 19.03.2026).
40. Інсайдер UA. Telegram-канал. URL: <https://t.me/insiderUA> (дата звернення: 19.03.2026).
41. Readovka. Telegram-канал. URL: <https://t.me/readovkanews> (дата звернення: 19.03.2026).
42. РІА Новости. Telegram-канал. URL: https://t.me/rian_ru (дата звернення: 22.03.2026).
43. Reuters. URL: <https://www.reuters.com> (дата звернення: 07.04.2026).
44. BBC News. URL: <https://www.bbc.com> (дата звернення: 17.03.2026).
45. Associated Press. URL: <https://apnews.com> (дата звернення: 07.03.2026).
46. UNESCO. Журналістика, фейки та дезінформація. URL: <https://unesdoc.unesco.org> (дата звернення: 19.03.2026).
47. Європейська комісія. Боротьба з дезінформацією. URL: <https://ec.europa.eu> (дата звернення: 19.03.2026).
48. Pew Research Center. URL: <https://www.pewresearch.org> (дата звернення: 18.03.2026).
49. TGStat. Рейтинг українських Telegram-каналів. URL: <https://uk.tgstat.com/> (дата звернення: 08.05.2026).